

Österskär

Ett samhälle i förvandling

N-H Winblad

Österskärsrapsodi 1968

När man ser tillbaka på utvecklingen inom Österskär, framstår de första nybyggarna och exploatörerna som verkliga pionjärer. Från 1904 då den första sommarvillan kom till och till 1909 byggdes totalt ca 10 villor. Trots detta ringa underlag anlades bandelen Åkersberga-Österskär 1906.

De spårbundna kommunikationerna i dag, 60 år senare, har sedan dess förbättrats något bl. a. genom banans elektrifiering år 1938, men lönsamheten är dålig. Banan kommer dock att behållas åtminstone till dess att man får T-banan klar till Täby. Detta synes nu vara så mycket mer motiverat då järnvägen bidrager till en minskad bilström in mot och in i Stockholm.

Det är också intressant att se på pionjärernas nybyggen. Här är det i flertalet fall minsann icke fråga om några tveksamt utbyggda etappstugor, utan stora trävillor i två och tre våningar. De som flyttade ut till Österskär, måste ha varit helt övertygade om den i tomtförsäljningsannonserna utlovade "hälsa och kraft" som skulle komma dem till del genom tomtförvärvet. Redan då tycks man haft i tankarna att sommarvillan här ute så småningom skulle kunna bli pensionärshem. Man kanske kan våga sig på den teorin att många av de landsbor som flyttat in till huvudstaden innerst inne hade en längtan att återvända till naturen.

Tyvärr är det svårt att åstadkomma ett modernt samhälle med blandad fritids- och permanentbebyggelse. Förr fordrades det mindre befolkningsunderlag för exempelvis skolor och butiker och man kunde då acceptera en mer spridd och gles permanent bebyggelse blandad med fritidshusen.

Under 1920-talet hade Österskär sin egen skola i de byggnader som senare ändrades till pensionärshem. Under 30- och 40-talen fanns det som mest fyra livsmedelsbutiker, en järn- och färghandel, ett bageri och tre kiosker, nu finns det endast två affärer och en å två kiosker. Villaägareföreningens förvärv av en egen "Föreningsvilla" år 1926 är också ett uttryck för att underlaget ej behövde vara så stort för gemensamma anläggningar.

I den festskrift som Österskärs villaägareförening gav ut 1929 står det bl. a. att läsa följande om samhällets utveckling: "I våra dagar är nog Österskär i stort sett färdigkoloniserat och skulle alltså ha funnit sin slutgiltiga form". Mot detta uttalande som bakgrund kan det ha sitt intresse att se vad som hänt sedan 1929.

Österskär hade intill år 1930 byggts ut efter en plan som först upprättats för södra delen, "gamla Österskär" och sedan utvidgades att omfatta den norra delen, eller "nya Österskär". Planen blev fastställd av Kungl. Maj :t för hela området år 1930. Samma år fanns det 300 färdiga byggnader inom området och på planen redovisades ytterligare plats för ca 400 hus. (Se stadsplanekartan).

Under 40- och 50-talen började Åkersberga samhälle att byggas ut och därmed ökade kraven bl. a. på avloppsanordningar för denna permanenta bebyggelse. En huvudavloppsledning utfördes från Åkersberga genom hela Österskär ut till reningsverket vid Margretelund.

Det blev då naturligt att ansluta Österskär till det kommunala vatten- och avloppsnätet. Samtidigt ansågs det ur ekonomisk synpunkt lämpligt att dels förtäta bebyggelsen och dels verka för att de blivande nybyggarna inom området i största möjliga utsträckning blev permanentboende. Anslutningen till kommunens va-nät möjliggjordes först för de nya gruppbebyggelseområdena. Efter hand som ledningarna byggts ut har även äldre fastigheter anslutits och dessa har i många fall blivit uppdelade i två eller tre delar. Österskärs vattenverk med tillhörande fastigheter förvärvades av kommunen 1965. Kommunen övertog då ansvaret för de kvarvarande "Hellmanska" ledningarna, vilka successivt utbytts mot nya, i samma takt som avloppsledningar tillkommit.

Under 50- och 60-talen utarbetades tio delplaner för Österskär med bl. a. större vägbredder, vilket innebar att vägsystemet kunde förbättras. Detta har även gått att genomföra genom ett gott samarbete mellan föreningen, fastighetsägarna och kommunen samt vägföreningen.

De nu fastställda planerna rymmer teoretiskt ca 1.300 villa- och kedjehustomter. Det avgränsade hyreshusområdet i kv. Neptunus längst i norr innehåller ca 250 hyreslägenheter.

År 1960 fanns det ca 375 fritidshus och 300 permanentbebodda hus. År 1970 kan man beräkna att det kommer att finnas ca 300 fritidshus och 700 permanenthus. Fullt utbyggt med hyreshusen i norr, beräknas Österskärssamhället att rymma något över 3.000 invånare samt ca 1.000 sommargäster.

Troligen kommer det under mycket lång tid att finnas ett relativt stort antal fritidsboende inom området. Österskär är lätt att nå från Stockholm och för många kan bostaden på Österskär bli den huvudsakliga familjebostaden medan man i Stockholm endast har en mindre "arbets- och sovbostad".

I den omvandlingsprocess som pågått sedan 20-talet är det intressant att se hur det med fritidsboende dominerade Österskär fungerade väl under 20- och 30-talen med föreningsvilla, butiker och tillräckliga bad samt en mindre skola. Nu börjar Österskär att fungera för permanentboende med en ny låg- och mellanstadieskola färdigställd år 1968 och med bl. a. en ny butik vid Tunagård, utvidgade bad m. fl. anläggningar.

Förr var det de fritidsboende som anordnade stora regattor på Trälhavet. Nu har man börjat på nytt och upptäckt Trälhavets stora förutsättningar särskilt för småbåts- och jolleseglarna. Trälhavets båtklubb gör här en stor insats, i synnerhet på ungdomssidan, och kommunen lämnar ett värdefullt ekonomiskt stöd till denna verksamhet.

I samband med den förtätning av bebyggelsen som de nya planerna möjliggör har kommunen ökat ut parkområdena. Speciellt bör de ökade strandområdena vid "Solbrännan" samt Sättrafjärden med båtservice bli av stor betydelse för bad- och båtlivet. En successiv utbyggnad av samtliga båtbyggor blir säkert nödvändig då man i aktuella prognoser räknar med ett båtinnehav av ungefär en båt per varannan fastighet, d. v. s. att det kommer att erfordras 7 å 800 båtplatser inom Österskär endast för de boende inom området. Härtill kommer ett stort behov för övriga kommunbor.

Den som siar om framtidens Österskär såsom ett bostadsområde där man i en enda bostad kan förena fritidsboendet med det permanenta har redan blivit och kommer att bli än mer sannspådd.

N-H Winblad.

Stadsplan, fastställd 1930.